

Els ravalers 'pinoy'

La cridanera mixtura cultural del Raval eclipsa la població filipina, una comunitat nombrosa que s'ha fet transparent als ulls dels barcelonins gràcies a la seva naturalesa discreta i conciliadora. Darrere la capa d'invisibilitat, però, s'amaga una comunitat alegre i molt ben organitzada.

Reportatge d'Àstrid Bierge
Fotografies de Jordi Play

Quin barri, el Raval. D'estudi. Català, cosmopolita i guetificat. Un aiguabarreig de *hipsters* i supervivents, *cup cakes* i *badulaques*, *lofts* i cofurnes, bars de tallat en got de vidre i cocteleries xic, roba *vintage* i perruqueries de barri, universitats i decadència, associacions i prostitució, museus i *skateboarding*, vulgaritat i encant. D'entre la coloraina de pells exòtiques que hi fan vida, destaca el col·lectiu pakistanès, el grup estranger més nombrós del barri. Ningú diria que els filipins els van a retaló. N'hi viuen més de quatre mil, quasi la

meitat de tots els filipins que hi ha a Catalunya. Aquestes són dades del 2014 de l'Ajuntament i la Generalitat, però segons el consolat filipí, al país n'hi ha uns vint-i-cinc mil, la immensa majoria a Barcelona i, sobretot, al Raval.

Sigui com sigui, resulta sorprenent que hi hagi tants filipins al barri. Ningú no ho diria. La gent sap que els joves juguen sovint a bàsquet al trinquet del carrer de Valldonzella, però poca cosa més. Segons explica Eva Maria Marxen en la seva tesi doctoral –“La Comunidad Silenciosa”–, a l'hora d'establir relacions comunitàries els filipins donen

gran importància a la correcció, la bona convivència i la cooperació. Segons diu, estan educats per evitar el conflicte a favor de l'equilibri social.

Això explica la transparència d'aquesta comunitat, allò que els sociòlegs defineixen com la “invisibilitat de l'immigrant”. Si esmoleu la vista, però, vas trobant rastres filipins, com ara perruqueries, restaurants i botigues d'alimentació i artesanía. La majoria són al Raval, però també se'n poden trobar en més zones de la ciutat. Per exemple, The Pink Peony, que té tres salons de manicura i pedicura, és un paradigma

Molts joves filipins juguen al trinquet del carrer de Valldonzella.

d'èxit, amb prestigi internacional i amb el reconeixement de l'Ajuntament com un negoci "Nou i Bo", una distinció de qualitat per a comerços regentats per immigrants.

Els *pinoy* –així s'anomenen sovint a ells mateixos, malgrat que la paraula la ideessin els soldats nord-americans per referir-s'hi despectivament– són socialment actius i estan molt organitzats. Tenen lligues esportives, locals de karaoke, un cor, el centre filipí, una quantitat ingent d'agrupacions, una escola de tagal i cultura filipina i diverses celebracions nacionals. Ara bé, el principal

element estructurador del col·lectiu és, sens dubte, la fe catòlica.

Sinulog

A la plaça de Sant Agustí, al carrer de l'Hospital, molt a prop de la Rambla, hi ha l'església de la parròquia filipina. Els dimecres i diumenges s'hi fa missa en tagal i es veu que sempre omple. Jo vaig anar-hi un diumenge especial. S'hi celebrava el Sinulog, una festa en honor d'El Santo Niño pròpia de la ciutat de Cebu, a la part central del país. Cada any la ciutat s'omple de ballarins amb vestits exuberants i de colors molt vius per

commemorar l'acceptació del catolicisme, al segle XVI, per part del poble filipí. Naturalment la versió *ravalera* té una posada en escena molt més *amateur*. Tot i així, a la plaça de l'església la gent s'amuntegava en rotllana per veure les danses que havien preparat els diferents grups. Amb més voluntat que traça, els balls incloïen integrants descol·locats i trepitjades, el *disc jockey* tenia problemes cada cop que havia de canviar de cançó i tot va prendre un aire de *performance* de final de curs. No ho dic per deixar en evidència l'actuació d'una gent que treu temps de sota les pedres per poder assajar, sinó per destacar que ningú no semblava donar gota d'importància als problemes tècnics. "L'important és fer-ho" seria el lema del seu tarannà. És curiós com els filipins combinen la seriositat amb la despreocupació. Asiàtics i tropicals, tenen un caràcter que fusiona la mentalitat discreta i complidora dels orientals amb una flegma i alegria una mica hawaianes.

Quan tots els grups ja havien actuat a la plaça, van anar entrant a l'església de Sant Agustí, sense que s'aturés el ball ni la música, que ara retronjava amb força entre els murs de la nau. Seu de la primera reunió de l'Assemblea Catalana i popularment coneguda com la Catedral dels Pobres, la façana està inacabada però l'interior és ampli i bell.

Vint minuts abans que comencés la missa la xerinxola es va acabar. La gent va deixar de fer fotos i d'anar amunt i avall per saludar els coneguts i els qui havien actuat van anar amb les seves famílies o amics, que els havien guardat les bosses i el lloc. Tothom va començar a parlar en veu cada cop més baixa, com si el respecte per la proximitat de la cerimònia fos una fragància que s'escampava per l'aire. A les sis en punt, totes les bancades de l'església, que és molt gran, eren plenes. L'entrada i els laterals estaven carregats. Tothom tenia faccions filipines, però la gent era diversa: de totes les edats, estils i nivells adquisitius. Això sí, tothom anava molt polit i molt ben planxat.

A l'hora de començar, el silenci era absolut. El mossèn va dir unes paraules i després un cor deliciós va interpretar la primera de moltes cançons. Una gran pantalla anava mostrant les lletres en tagal. "Panginoon maawa ka/ Kristo maawa ka". Jo em repenjava en un →

→ mur lateral. Al costat tenia un grup de quatre noietes i un noi. Al principi em va semblar que eren allà perquè tocava: xiuxiuejaven, s'enriolaven i es potinejaven. Però llavors vaig veure que sempre cantaven les cançons que anava interpretant el cor. I en un moment que el noi es mirava el serrell a la pantalla de l'*smartphone* i etzibava una cossa delicada a la noia que li havia pessigat l'esquena, van canviar d'actitud immediatament en veure que tots els feligresos de les bancades s'agenollaven. Ells van seguir-los, i van entrar en un estat d'espiritualitat que semblava molt sincer.

Durant la missa va haver-hi fases en què se sentia un xim-xim de veus, cosa que diria que no passa en les misses catalanes, però també va haver-hi moments de gran solemnitat religiosa que eren respectats i sentits. Tret de les criatures. N'hi havia moltes. Alguns nens jugaven i corrien lliures pels laterals. I no passava res. Els desconeguts els saludaven amb tendresa fins que un progenitor parsimoniós venia a buscar-los. Tampoc feien molt d'escàndol, no abusaven de la confiança que se'ls atorgava. Al final de la cerimònia, un cop els feligresos ja s'havien donat la pau –amb una fraternitat encomiable– i havien combregat, els nens van córrer en tropa cap a la zona de l'altar per agafar uns regals que havien estat donats per un empresari autòcton present a la missa. El mossèn el va esmentar i tothom li va aplaudir. Definitivament, les misses filipines no són com les catalanes.

Fora, unes noies regalaven bossetes amb berenar. Un sandvitx amb gust de mar i un suc tropical. Al carrer hi havia unes paradetes que venien menjar *pinoy*. El grupet puberal que havia vist dins de l'església menjava unes broquetes d'aparença estranya. *Fish balls*, em van dir que es deien. Eren cosins i havien anat a missa voluntàriament i sense els pares, que no havien pogut anar-hi. "Ho fem molts diumenges!"

De lluny vaig veure el Miquel saludant a tothom. S'havia posat molt guapo, amb camisa blanca i americana negra. L'havia conegut uns dies arrere al centre filipí, que és a prop, al carrer de la Riera Baixa. N'és un dels membres més actius. Fa trenta anys que és aquí i parla molt be el català. Simpàtic i un punt punyeter, em va donar les primeres pistes sobre els *pinoy* del Raval. També li

havia preguntat sobre la implicació dels filipins en la política catalana, i m'havia dit que molts votaven i que alguns eren independentistes.

—A tu què et sembla el nou president? —li havia preguntat.

—El Puigdemont? Massa radical. Jo no entenc per què voleu la independència.

Em va semblar curiós, tenint en compte que uns minuts abans m'havia parlat de la macrofesta —de tres dies de durada— que fan cada juny a la plaça del Macba per commemorar la seva independència.

Va ser el primer país a alliberar-se de la dominació imperialista d'Espanya després d'haver-ne estat una colònia des de mitjan del segle XVI. El 12 de juny de 1898, Emilio Aguinaldo —líder d'una revolució que havia durat dos anys— va declarar la independència i va establir la Primera República Filipina. Al cap de

poc, però, els Estats Units, que havien ajudat moralment i militarment el país a deslliurar-se de l'ocupació, se'n van apoderar i van convertir-lo en la seva colònia. Fins el 1946 no van aconseguir la independència definitiva.

De la dominació espanyola queden algunes paraules castellanques absorbides pel tagal, la llengua comuna d'un país que en té més de cent setanta-cinc. La influència del castellà destaca en termes que designen objectes desconeguts pels filipins abans de la colonització —*mesa, silya, kutsara*— i en conceptes forans com el nom dels dies de la setmana i dels mesos —*mayo, huwebes*. A més, quan els números s'utilitzen per designar l'edat o dir l'hora, fonèticament són gairebé idèntics als números en castellà. Les llengües autòctones també compten amb anglicismes fruit de la dominació nord-americana i, a més, els filipins dominen perfectament l'anglès, que juntament amb el tagal és llengua oficial al país.

La celebració del Sinulog, a la plaça de Sant Agustí. Una festa que commemora l'entrada del catolicisme a les Filipines.

a Barcelona i va ser jutjat per un consell de guerra a Manila, on va ser executat.

Actualment és considerat un heroi nacional de Filipines. A Barcelona es poden trobar diversos homenatges a la seva figura. Un carrer proper a la Gal·la Placídia porta el seu nom, al Castell de Montjuïc –on va ser empresonat– hi ha des del 2011 la Sala José Rizal, i al barri del Raval hi ha dues plaques en el seu honor: a l'edifici del carrer d'Elisabets que havia albergat la revista filipina *La Solidaridad* i a l'antiga Fonda Espanya, al carrer de Sant Pau, on es va allotjar durant la temporada que va viure a Barcelona.

La diàspora filipina

Als anys 70 van començar a arribar a Barcelona moltes dones filipines per treballar en el servei domèstic, una emigració promoguda per unes agències de treball filipines –legals i il·legals– que van créixer com bolets i que aprofitaven la demanda de països desenvolupats. Les dones, contracte en mà, deixaven les seves famílies en un país enfonsat per la descolonització per poder enviar diners a casa i garantir l'educació dels fills. Avui dia l'Estat filipí continua promovent l'emigració per generar l'arribada de diner estranger. De fet, segons diversos estudis sobre la diàspora filipina –la vintena més nombrosa del món i una de les més distribuïdes–, l'emigració és una de les principals fonts d'ingressos per a les famílies del país i una de les principals indústries exportadores. L'emigració té un gran impacte en l'economia ja que genera llocs de treball en la gestió de les migracions i impulsa el consum dels ciutadans que reben diners de familiars a l'estranger. Hi ha diverses festes civils i religioses en honor als emigrants.

Però tornem als anys 70. Quan van arribar les primeres filipines a Barcelona també es van instal·lar a la ciutat alguns homes que feien de mariners i que, un cop al port barceloní, decidien quedar-se a la ciutat per deixar enrere la duresa de la mar. Aquests primers immigrants

van ser l'embrió de l'actual comunitat filipina a Barcelona. Al principi, els barris filipins eren Sarrià i Sant Gervasi, és a dir, les zones dels rics que es podien permetre tenir una minyona en règim interí. Durant aquesta dècada els filipins es reunien a la Parròquia Sant Agnès, al carrer benestant de Sant Elies, i també va ser a la zona alta on van crear la primera associació, Filbar. Tot i així, ni les reunions a la parròquia ni l'associació van durar gaire temps, i la comunitat *pinoy* va quedar dispersa i mancada de vincles estables. Cal pensar que només hi ha consolat des de l'any 2008.

L'herència del pare Avel

La situació va canviar radicalment a partir de l'any 1986 amb l'arribada a Barcelona del pare Avelino Sapida –el pare Avel. Va ser enviat per l'arquebisbat de Cavite –al nord del país– perquè ajudés els immigrants. Es va convertir en el guia espiritual i logístic dels *pinoy* fins a la seva mort, fa tres anys. No només va ajudar les persones a nivell individual sinó que també va impulsar totes les iniciatives que avui dia fan de la comunitat filipina un dels col·lectius amb més múscul associatiu i cultural de Barcelona. Li va costar molt. Un reportatge d'Ang Bagong Filipino, un blog per a immigrants filipins a l'Estat espanyol, relata que, en arribar, el pare Avel va picar porta per porta a tots els pisos on sabia que vivien filipins, a més d'anar als →

La relació entre Filipines i Barcelona es remunta a l'última etapa de l'època colonial i encara avui se'n poden veure vestigis. Durant la segona meitat del segle XIX, quan Filipines encara era colònia espanyola, molts filipins van arribar a Barcelona, València, Madrid i Salamanca. La majoria eren estudiants que venien per perfeccionar els seus estudis superiors, i per tant eren intel·lectuals i activistes. Pertanyien a les elits filipines i intentaven aconseguir reformes polítiques per al seu país. El més popular d'aquests joves va ser José Rizal, un metge i escriptor que parlava deu idiomes i que va passar un temps a Barcelona. Ell refusava la lluita violenta i buscava assolir reformes graduals a través de mitjans legals perquè els filipins deixessin de ser súbdits i passessin a ser espanyols de tot dret. Defensava una mena de tercera via. Tot i així, les autoritats espanyoles el van detenir quan anava a Cuba –a ajudar Espanya com a metge militar–, va ser empresonat

LA RELACIÓ ENTRE LES FILIPINES I BARCELONA ES REMUNTA A L'ÚLTIMA ETAPA DE L'ÈPOCA COLONIAL I ENCARA AVUI SE'N PODEN VEURE ALGUNS VESTIGIS

Una mestra voluntària ensenya tagal als alumnes de l'Escola Pinoy, que abans de començar la classe canten sempre l'himne nacional. A la dreta, una senyora prega a la parròquia pròpia que tenen els filipins a l'església de Sant Agustí, en ple Raval.

→ llocs on sabia que es reunien, com a la plaça de Catalunya i al port. Es veu que al principi van desconfiar-ne, però quan van entendre que era allà per ajudar-los, van començar a acudir-hi a ramats. Aviat va haver de demanar ajuda perquè no donava l'abast i van venir unes monges benedictines de Madrid i Portugal.

Aquell mateix any va néixer el centre filipí, que avui continua sent un dels punts neuràlgics del col·lectiu. Organitza activitats i excursions, compta amb una borsa de feina i habitatge i posa èmfasi en el manteniment de la identitat filipina i de la seva tradició catòlica. A més, sempre ha estat una associació molt ben organitzada, amb religiosos i voluntaris que han buscat la interacció amb l'Ajuntament, l'Església, les ONG, sindicats i entitats locals.

El pare Avel, que al principi feia missa en pisos particulars, també va aconseguir ràpidament que la comunitat filipina tingués una església on poder anar a oir missa en tagal. Va tenir un parell de seus fins que, l'any 1992, el bisbe de Barcelona va autoritzar la creació d'una parròquia pròpia per als filipins a l'església de Sant Agustí, que ha revifat

gràcies a la vigorosa fe dels *pinoy*.

“Si no coneixies el pare Avel podria semblar una mica dur, però no ho eren gens, era molt bromista. Jo l'admirava tant! No parava, sempre estava ajudant a tothom. Quan es va morir, a la sala del tanatori de Sancho Àvila no cabia ni una agulla”. M'ho explica la Roda, la directora de l'Escola Pinoy, una iniciativa impulsada també pel pare Avel per transmetre la cultura filipina als fills dels immigrants. Aquestes classes es van començar a fer el 1992 en cases particulars, però el pare Avel de seguida va trobar un espai a l'escola Labouré, al carrer d'Elisabets. Ara fa anys que té la seu a l'Escola Pia de Sant Antoni, on els nens fan classe cada dissabte a la tarda. Abans de començar, canten l'himne nacional i resen el Pare Nostre en tagal. Hi ha diverses aules organitzades per edats, fins als dotze anys, que és quan es graduen. Els vuit professors voluntaris ensenyen als nens la història, la cultura i les tradicions del país. També ensenyen religió catòlica, o *christian living*, i als més grandets se'ls prepara per a la primera comunió. Naturalment, també els ensenyen tagal i anglès.

—Aquí el nivell és molt més baix, els que vam venir de Filipines som bilingües —diu la Roda.

—I el tagal no el saben de sentir-lo a casa?

—No tots, molts pares parlen a casa en altres llengües del país, i alguns fins i tot parlen amb els seus fills en castellà o català, per practicar.

Justament, s'introdueix a la conversa el Joan, un autòcton casat amb una filipina que fa de voluntari fent classe de castellà als adults. Al principi els cursos es feien al centre filipí, però ja fa temps que les de castellà es fan a l'Escola Pia i les de català a la seu de Normalització Lingüística, que va muntar un grup per a ells.

—Alguns dels meus alumnes porten anys aquí i no saben un borrall de castellà.

—Com pot ser?!

—Doncs perquè a la feina només parlen en anglès.

—Com pot ser?! De què treballen?

—De dones de fer feines.

—A cases d'anglesos?

—No, no. En el cas de les filipines, el paquet és 3x1. Tenen minyona, maina-

ho han aconseguit. Si bé hi ha filipins de primera generació que han pogut professionalitzar-se i se'n surten bé, molts continuen tenint feines precàries.

Els dijous a la tarda, al centre filipí, dos advocats catalans que fan de voluntaris atenen la gent amb problemes. Un d'ells, el Javier, em va explicar que molts dels casos tenen a veure amb l'acomodament de minyones interines. "Hi ha dones que quasi se'ns posen a plorar quan saben que tenen drets". Assegura que sovint estan explotades. Ells lluiten per aconseguir-los una liquidació justa i el pagament de totes les hores extres que puguin demostrar. Uns diners que els són imprescindibles, ja que el servei domèstic, per llei, no té dret a atur. També aconsellen famílies que no poden pagar la hipoteca,

un problema molt estès al barri i que segons el Javier és una bomba a punt d'esclatar.

L'advocat destaca la seriositat dels filipins. "No estan acostumats a haver de reclamar res i no els agrada gens causar problemes als altres. Sovint, els que vénen per primer cop, insisteixen a pagar. Els hem de dir que no diversos cops. Són gent educada, treballadora i molt agraïda". També emfatitza la importància que donen a l'educació dels fills. En la meua modesta immersió al món *pinoy*, ho he pogut corroborar. Volen amb totes les seves forces que els seus fills puguin tenir les oportunitats que ells no van tenir al seu país. Alhora, s'esforcen per vincular-los amb les seves arrels. I és que, com diu un proverbi en tagal, "si no saps d'on ets, no saps on vas". ●

dera i professora d'anglès –la Roda fa que sí amb el cap-. El senyor i la senyora volen practicar el seu anglès amb la minyona i volen que l'ensenyin als seus fills. Fora, moltes només es relacionen amb filipins...

La Roda es dedica a la neteja, tot i que a les Filipines era mestra de matemàtiques. Ella no va poder homologar els seus estudis de magisteri, però hi ha professionals, com les infermeres, que

www.lacomarcal.com

Centre concertat · Picassent · Tel. 96 123 19 33

la Comarcal
la nostra escola

Educació Infantil · Primària · Secundària

matricula't

f

t